

«ՄԱՏՅԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹՅԱՆ» ՊՈԵՄԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ

Հոդվածում ցույց է տրվում, թե ինչ նշանակություն ունի «Մատյան ողբերգության» պոեմի ուսումնասիրությունը դպրոցում: Ուսումնասիրության նպատակն է աշակերտին օգնել հեռու մնալ արատավոր բարքերից, ընտրել կյանքի արդար ճանապարհները և Նարեկացու օրինակով փորձել աստվածանալ՝ մեղքերից ազատվելով, մաքրվելով:

Ուսումնասիրության նպատակն է նաև աշակերտների մեջ առաջացնել այն գիտակցումը, որ մարդը հրաշագործ է, Աստված և մահկանացու, և մարդը աստվածացավ այն ժամանակ, երբ բանականության լույսը նրան դուրս հանեց հեթանոսական խավարից: Մակայն մարդու մեջ մնաց չարիքի սերմը, որ սպառնում է ամեն ինչի ծիլեր տալ: Եվ Նարեկացին է, որ սովորեցնում է մարդուն գիտակցաբար հեռու մնալ այն ամենից, ինչը չար է կամ կարող է չարության սերմեր գցել իր հոգում:

Հոդվածի նպատակն է նաև սովորեցնել աշակերտին ընկալել պոեմի բովանդակությունը և լեզվառճական առանձնահատկությունները, ընդլայնել ճանաչողական դաշտը և ձևավորել բարձր արժեքային համակարգ ու քրիստոնեական մտածելակերպ:

«Այս գիրքն իմ ձայնով իմ փոխարեն պիտի աղաղակի», - գրում է Նարեկացին: Աշակերտը պիտի կարողանա ամեն ժամանակ լսի մեծ մարդասերի հոգու ձայնը, որը բոլոր ժամանակների համար դարձավ արդարության և ճշմարտության ձայնը:

Բանալի բառեր՝ *մաքրագործում, մեղք, գիտակցում, Բարձրյալ, լույս, աստվածակերպ, ողբ, որոնում, հավատ, արարում, հավերժություն, մարդկություն:*

Գրիգոր Նարեկացի (951-1003), հայ միջնադարյան հոգևորական, քրիստոնյա աստվածաբան, միստիկ բանաստեղծ, երաժիշտ և փիլիսոփա: Գրիգոր Նարեկացու գրական հոչակը սկսվել է իր կենդանության օրոք՝ դարձնելով նրան մեր առաջին մեծ բանաստեղծը, ով պոեզիան անջատեց եկեղեցական արարողություններից, գովերգեց բնությունն ու մարդուն: Նարեկացու՝ մեզ հասած գրական ժառանգության կարևորագույն ստեղծագործությունը «Մատյան ողբերգության» պոեմն է: «Մատյան ողբերգության» պոեմը հայ միջնադարյան գրականության մտքի ամենամեծ արգասիքն է, պատկանում է մարդկության ստեղծած գեղարվեստական մեծագույն արժեքների թվին: Պոեմը ամփոփում է այն լավագույնը, ինչ ստեղծել է հայ քերթողական միտքը անհիշելի ժամանակներից մինչև 10-րդ դարը: Պոեմում խտացված են բանաստեղծի ողբերգական ապրումները, տարակույսները, թե ինքը կարող է միանալ Աստծուն:

«Մատյան ողբերգության»... Գիրք, որ կարծես դարձել է ուղենիշ, որը տանում է մաքրագործվելու, սրբվելու այն աղտից, որ տիրում է այսօր ամենուր: Եվ Նարեկացու ծովածավալ ու ծովատրոփ այս «Մատյանն» էլ ունի իր ափունքը, որ կարելի է ձևակերպել ընդամենը երեք բառով. «ՄԵՂԱՅ – ԿՈՐԵԱՅ – ՈՂՈՐՄԵԱ»¹:

Փորձություններով, պատերազմներով լի մեր երկրում մարդուն մնում է միայն

¹ Գ. Օհանյան: Հայ գրականության քրեստոմատիա: Երևան, 2007թ., էջ 79, 507էջ:

տրտմել, տառապել և երկյուղել այնպես, ինչպես մեծ մարդասերը: Անտարբեր լինել բոլոր այն ցնցումների հանդեպ, որ տիրում է աշխարհում, պարզապես հանցագործություն է:

Եվ ի՞նչ է մնում ուսուցչին, եթե ոչ աշակերտի մեջ սերմանել մեծ սեր ու նվիրում իր նմանի՝ մարդու հանդեպ, սովորեցնել զգալ և ցավ քաշել յուրաքանչյուրի համար ու աղոթել Բարձրյալին, որ գթա, ողորմի ու ապրեցնի ժողովրդին, լուսավորի նրան այն լուսով, որը երագում էր մեծ մարդասերը՝ Գրիգոր Նարեկացին:

Հանրակրթական դպրոցն այսօր էլ ավելի պիտի անդրադառնա հոգևոր բարձր արժեքամակարդ ունեցող անհատ-աշակերտ և վաղվա քաղաքացի կրթելու գործին: Այն մեթոդները և մոտեցումները, որ կընտրի ուսուցիչը աշակերտի ուսուցման և հոգևոր դաստիարակության գործում, կբերեն այդ նպատակի իրագործմանը: Եվ ուսուցչի խնդիրն է մտավոր այնպիսի հասարակության ձևավորումը, որը առաջնահերթությունը կտա հոգևոր-բարոյական արժեքներին: Այսինքն՝ աշակերտը, ապրելով որոշակի սոցիալական միջավայրում, հնարավորինս պետք է զերծ լինի թերություններից, վնասակար ազդեցություններից և իր գործունեությամբ կարողանա փոխել իր իսկ միջավայրը հենց իր օրինակով²:

Եվ Նարեկացի կարդալն ու ուսումնասիրելը պետք է լինի ոչ թե սոսկ դասապրոցես, այլ մարդակային վարքի քննություն, ինչպես արել է մեծ հոգեխույզը «Մատյան ողբերգության» պոեմում:

Բանաստեղծը ուզում է քննել մարդու հոգին, բացել նրա բոլոր ծալքերը: Նա տառապանքով է անցնում դեպի աստվածային էությունը տանող որոնումների ճանապարհը: Նարեկացին իրեն անվերջ մեղքեր է վերագրում, ձգտում է հասնել Աստծուն, աստվածանալ՝ մեղքերից ազատվելով, մաքրվելով: Պոեմում հանդես եկող Աստված բարության, ազնվության խորհրդանիշ է, նա «գործերով է գրավում»:

Նարեկացին հումանիստների համար բնորոշ այն տեսակետն ունի, որ մարդը ծնվում է բոլորովին մաքուր և դրական հոգեկան հատկություններով, բայց հետո իրականության մեջ նա վատանում է, հետևաբար մարդակայինը դրականն է ու լավը: Ուստի՝ նա հավատում է մարդու վերափոխության հնարավորությանը և պահանջում է այդ³:

Եվ հենց այդ պահանջը մենք պետք է դնենք պոեմի ուսուցման հիմքում: Աշակերտը պիտի հավատա, որ կյանքի արատավոր երևույթներից խեղված մարդը շտկվելու, բարեփոխվելու հնարավորություն ունի, եթե հավատա, պայքարի և չտարակուսի:

Պետք է ստեղծել աշակերտի (մարդու) և Աստծո միջև կապ և նույնիսկ հասցնել երկխոսության, ինչպես պոեմում է: Մատյանում Նարեկացին հոգու լույս է ուզում և ձգտում է, որ կյանքում ամեն ինչ ծառայի մի բարձր, բարի նպատակի, ուստի մտավախություն է ապրում:

...Չլինի որ երկնեմ ես, բայց չծնեմ...

Աղերսամատյանում ձգտելով հասնել Աստծո էությանը՝ Նարեկացին տեսնում է տեսնել մարդուն կատարյալ, անթերի, սակայն ողբերգություն է ապրում՝ ամենուր տեսնելով չարություն և ստորություն:

Քրիստոսի ծննդյան հազարամյակն արգասաբեր եղավ եկեղեցու համար, քանի որ Գրիգոր Նարեկացին երկնեց իր աստվածաշունչ քերթվածը՝ «Մատյան ողբերգությա-

² Գր. Նարեկացի: «Մատյան ողբերգության»: Երևան, 1960թ., էջ 23, 409 էջ:

³ Վ. ԼԱՆՅԱՆ: «Գ. Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» երկի խորհրդաբանական ընկալումները»: 2017թ., էջ 3, 23 էջ:

նը»⁴: Եվ երկրորդ հազարամյակում ապրող աշակերտ քաղաքացուն դժվար է ընկալել մեծ մարդասերի հույզերն ու ապրումները: Ստեղծված քաղաքական անկայուն իրավիճակը, պատերազմական գործողությունները, սոցիալական պայքարը մարդու միջից կարծես հանել են աստվածային ընկալումները, բարի, գթառատ, ներողամիտ մարդու կերպարը կարծես մնացել է սոսկ նարեկացիական ձգտում: Մարդը նորից հեռացել է Աստծուց, և ուսուցչի գործն է միջառարկայական կապի միջոցով աշակերտին տանել պատմության խորքերը և ցույց տալ երկու հասարակությունների նմանությունները՝ պատերազմներ, սոցիալական ընդվզումներ, ապագայի նկատմամբ անորոշություն:

Եվ հենց այս գուգահեռների միջոցով կարելի է աշակերտին սովորեցնել, որ չպետք է հրաժարվել պայքարի ոգուց և միշտ մարտիկ մնալ:

Մարդ լինելն ինքնին բնության ամենամեծ շնորհն ու պարգևն է, և հոգով մեռնում են նրանք, ովքեր չեն հասկանում, չգիտեն այդ պարգևի գինը:

Մատյանում Նարեկացին շոշափում, առաջ է քաշում քրիստոնեական այնպիսի դրույթներ, որոնք հաստատում են բարին, բարձրը: Իսկ դրան հասնելու ճանապարհը հավատն է: Ուսուցչի շնորհիվ աշակերտը պիտի սովորի հավատալ ապագային, իր առաջընթացին, քանզի հավատն է, որ օգնում է մարդուն ապրել, ապրել ու արարել:

Նարեկացու իդեալ Մարդ-Աստվածը սուրբ է, անթերի, անաղարտ: Պետք է սովորել անաղարտ լինել, հեռու մնալ կործանարար, չար կրքերից, մաքուր ու արթուն պահել խիղճը: Ինքնադատաստանով ամեն մեկն իր հոգու բժիշկը պիտի լինի, ինչպես երագում էր Նարեկացին:

Դժվար է մարդկային հոգու ընթացքն իմանալ ու ղեկավարել, թույլ չտալ, որ ճիշտ ճանապարհից խոտորվի: Եվ ուսուցչի գերխնդիրն է աշակերտին մոտեցնել դեպի ճշմարտություն տանող ճանապարհին: Աշակերտը պետք է ընկալի Նարեկացու դատապարտումը պատերազմ սանձագերծողներին, մարդկային այն էությանը, որն ընդունակ է կոտորելու, խոցելու, ոչնչացնելու, կեղծելու իր նմաններին: Մարդու մարդացման գործընթացը պետք է լինի նաև այսօրվա անհատի գերխնդիրը:

Կենդանական բնագոյներին գերի մարդը երբեք մարդ չի կարող համարվել:

Կյանքը գեղեցիկ և նորովի տեսնելու ձգտումն է թևածում Նարեկացու հոգում:

Պոեմում Նարեկացին ինքն է դառնում լավագույն կյանքի համար մղվող պայքարի մարտիկն ու մարգարեն, և նրա բողոքն ու քննադատությունը այսօր էլ ուղղված են կյանքի արատների դեմ, ունեն արդիական հնչեղություն:

Ստահոգված լինելով գալիք սերունդների ճակատագրով՝ քնարերգուն ուզում է բարի օրինակ լինել աստվածասեր լսողներին: Նա ուզում է, որ իր ողբերգությունը ցնցի նրան, ետ պահի մեղքերից մինչև վերջ:

Միջնադարի մեծ բանաստեղծը սիրում է կյանքը: Թեպետ ինքն էլ հաճախակի տանջալից հակասությունների մեջ է ընկնում, ալեկոծվում է ժամանակի լուծ ու կապանքից, սակայն կարողանում է իր անբասիր վարքով օրինակ ծառայել մյուսներին: Բանաստեղծը տագնապում է, որ ամեն մի նոր դարաշրջան ավելի է ծանրացնում մարդու կյանքը: Ապագայի հանդեպ իր մտավախությունները ստիպում են նրան երագել այն ժամանակները, երբ հոգու վերքերը կառողջանան:

Կիզվեն կապանքները, կխորտակվեն շղթաները,

Կվերանան ապականությունները...

Պետք է սովորեցնել աշակերտին, որ կյանքը վարձահատույց է լինում բարի մարդ-

⁴ Գ.Լ. ՆԱԼԵԿԱՅԷ: «Մատյան ողբերգության»: Երևան, 1960թ., էջ 23, 409 էջ:

կանց բարի գործերին: Եվ ով է բարի, եթե ոչ Աստված: Կատարյալ եղեք, ինչպես ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ⁵: Աստվածաշնչյան այս ուղերձն է ընկած «Մատյանի» հիմքում:

*Ստեղծողիդ ողորմությունն ինձ հետ թող լինի,
Եվ շունչն իմ ոգու միանա քեզ հետ անբաժանորեն ամրապինդ կերպով:
Եվ ով որ կարդա այս աղերսաձայն մաղթանքների աղոթքները
խնդրողական,*

*Ծեր թե երեխա, կույս թե երիտասարդ և կամ աղախին,
Ամեն ոք, ով որ աստվածասիրաբար ի քեզ պաղատի,*

Թող որ անխտիր, հավասարապես երանության մասն ընդունեն քեզնից...

Ընդհանրացնելով կարող ենք փաստել, աշակերտին սովորեցնել, որ «Մատյան ողբերգության» պոեմը այն ստեղծագործությունն է, որն օգնում է մարդուն ստեղծել և պահպանել Աստծո հետ կապը: Այն մարդուն սովորեցնում է մաքրվել բոլոր արատավոր հատկանիշներից, սովորեցնում է հաղորդակցվել և ապրել Աստծո հետ՝ քայլելով հավատի և արդարության արահետներով: Եվ դժվարության ժամանակ անգամ, երբ թվում է, թե այլընտրանք չկա, հիշել, որ դու Աստծո զավակն ես, նրա արարչագործության պսակը, և նա կենդանի Աստված է, որի հետ կարելի է անվերջ զրուցել, աղոթել, ինչպես անում էր մեծ մարդասերը՝ Գրիգոր Նարեկացին:

"НОВЫЕ ПОДХОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПОЭМЫ "КНИГА СКОРБНЫХ ПЕСНОПЕНИЙ"- АЛВАРД НАЗАРЯН - В статье показана важность изучения поэмы "Книга скорбных песнопений" в школе. Цель изучения- помочь учащимся отказаться от порочных привычек , выбрать правильный образ жизни и, следуя примеру Нарекаци, постараться (попытаться) обожествиться, очиститься.

Цель исследования - породить в ученике осознание того , что человек-чудотворец, Бог и смертный. Человек стал божеством тогда, когда свет разума вывел его из языческой тьмы. Но семя зла осталось в человеке , которое каждую минуту грозит прорасти. Это Нарекаци учит человека сознательно держаться подальше от всего того, что может посеять семена зла в его душе.

Цель статьи-научить ученика воспринимать содержание и лингвостилистические особенности поэмы, расширить познавательное поле, сформировать систему высоких ценностей и христианское мышление.

"Эта книга моим голосом и вместо меня должен кричать",- пишет Нарекаци. Ученик всегда должен уметь слышать голос души великого гуманиста, который стал голосом справедливости и истины на все времена.

Ключевые слова: очищение, грех, осознание, Всевышний, свет, боговидный (богообразный), скорбь, искание, вера, творение, вечность, гуманность.

⁵ ԱՍՏՎԱԾՍԵՆԻՆԷ: ՆՈՐ ՀՏԱԿԱՐԱՆ: Մատթ. 5.48:

*NEW APPROACHES TO TEACHING THE POEM "THE BOOK OF SADNESS"-
ALVARD NAZARYAN - The article shows what meaning has the study of "Matyan
Voghbergutyan" poem at school. The aim of the study is to help pupils to step aside from
disgraceful morals, to choose the righteous ways of life and to try to become a divinity getting
rid of sins and cleaning up by Narekatsi's example.*

*The aim of the study is also to cause pupils realize that a human being is a wonder-
worker, God and a mortal. Human being became a divinity when the light of intelligence
took him out of pagan dark. However, the seed of evil remained in him and it menaces to
sprout any time. Narekatsi is the one teaching to avoid all that is evil or can sow seeds of evil
in one's soul.*

*The purpose of the article is teaching pupils to perceive the contents and linguistic-
stylistic peculiarities of the poem, to broaden recognition field and form a high evaluative
system and Christian way of thinking as well.*

*"This book will shout in my voice and instead of me ", writes Narekatsi. Pupils
should be able to listen to the great philanthropist's soul voice which has become the voice of
justice and truth of all times.*

Key words: *clean up, a sin, realization, The Most High, light, godlike, wail, search,
faith, creation, eternity, philanthropy.*